

UNITÁRIUS ÉLET

50. évfolyam 2. szám

1996. február

Legyen támaszod az Isten

*„Azért, aki azt hiszi, hogy áll, meglássa, hogy el ne essék”.
Pál I. Kor. 10,12.*

Hogy mennyi örömet tud nyújtani egy kisgyermek, csak az tudhatja, aki édesapának vagy édesanyának nevezheti magát. A gyermek bőkezűen hozza az örömök sokaságát. A szülés fájdalma felett bizton győz a boldogság gyönyöre. Jön az első mosoly, a látásnak, a hallásnak első bizonyosságai, az első gögicsélő hang, az első integetés, a fejemelés, az első próbálkozás a felülésre. Aztán jön a legnagyobb öröm, amikor egy szép napon a gyermek lábacskaira áll. Megáll a saját lábán, igaz még minden nagyon bizonytalan, de a gyermek áll. S ím egy napon jön az örömök öröme, amikor a gyermek elengedi a támaszt, ágyacskája korlátját, vagy a szék lábát és támasz nélkül áll. Istenem, a szülők sírnak a boldogságtól. De nyomban jön a jaj! – a lábacska megmozognak a térdecské megrogynak, és a kisgyermek elesik. Szösze gyermekfejét belevágja az asztal kemény lábába, piros kis ajka elgörbül s belefúj az angyalok trombitájába, keserves sírásba kezd...

Édesanya, édesapa fájó szívvel rohan az elesett kisedéhez és szoritja magához, aggódó tekintettel vizsgálva a kis fejcskén levő ütést. Íme a sok öröm utáni elkerülhetetlen tragédia. Igaz kicsi baj, katonadolog vagy meggyógyul, mire menyasszony lesz, ahogy mondani szokták, de mindez felszínre hozza az apostoli örök igazságot: Azért, aki azt hiszi, hogy áll, meglássa, hogy el ne essék! Oh, nem a kisgyermeknek szólnak a komoly intő szavak... hisz ő ösztönszerűleg jót akar, amikor támasz nélkül szeretne megállni. E szavak nekünk, felnőtteknek szólnak. Neked és nekem, lábunkon már rég támasz nélkül álló embereknek. Mert amíg kisgyermek vagy, a legnagyobb feladat megtanulni állni, állni támasz nélkül, s ezzel azt hiszed elsajátítottad a legnagyobb tudományt, az állás művészetét. Pedig csak később, amikor már nemcsak állni, de járni, sőt szaladni is tudsz, akkor kezdődik a nagy próbálkozás: a lélekben való megállás nagy-nagy tudománya, melynek elsajátítása sokkal nehezebb dolog, mint a lábakon való megállás.

A két megállás rokon vonásokat tartalmaz. Testiekben, noha eleinte támaszra van szükséged a megálláshoz, a későbbiek során meg tudsz állni minden támasz nélkül. Ez feltétlen hatással van a lelki megállás nagy problémájára is. Eleinte érzed, hogy támaszra van szükséged a lelki megállásban, később ellököd magadtól a támaszt, és saját erődben, tudásodban bízva állsz! Íme ez a számtalan tragédia szülőanyja. Aztán kezdesz többet akarni, nem elégszel meg azzal, hogy állni tudsz, és ez helyes is. Jelszavunk a mindig többet, mindig jobbat, nemesebbet. Célunk a tökéletesség, utunk a tökéletesedés útja. S ha van egy jelszavunk, célunk és utunk, ha ezt követjük, noha azt hisszük, hogy magunkra állunk, van egy jóságos támaszunk, ki kézen fog, gondot visel ránk. E támasz nem más, mint maga a jóságos Isten... De a jelszó hamissá válik, a cél megváltozik, utunk igazságtalan lesz... Szívünket eltölti az önző szeretet, lelkünket a gőg, a nagyravágyás. Fennhéjázókká és önteltekké válunk...

Megáll a gyermek is a saját lábán, támasz nélkül. Később fut, rohan, visszaél saját lábainak a biztonságával. Néha zsonglőrré, cirkuszi akrobatává válik. Kifeszített kötélén járva, hajmeresztő mutatványokat végez. Azt hiszi, hogy biztosan áll, pedig az ilyesminek tragédia a vége. Elesik, lezuhan. Lábát törí, nyakát szegi. Talán meggyógyul – de támaszra, botra, vagy mankóra szorul.

De ha szörnyű tragédia nem is nyomorítja meg az embert, vénségére ügyis előkerül a támasz, a bot. Ugyanígy válik önteltté a lelkiekben megállni tudó ember. Lelki zsonglőrré, akrobatává válik. Visszaél tudásával, hatalmával és erejével. Azt hiszi, hogy úgy áll, mint a földre vert cövek. Támasz?! – mit nekem! Megállok én a saját erőmből és meggyőződésemből. Félre az utamból mind, akik támasz segítségével álltok. Majd megmutatom én. Szememben öntelt csillogás és hirdeti: nézzétek, milyen magasan állok, és támasz nélkül állok. Áll és magasan áll... és akkor nagyot zuhan. Minél magasabban állt, annál nagyobbat esik és pont akkor, amikor a legjobban van meggyőződve szilárdságáról.

Azért, aki azt hiszi, hogy áll, meglássa, hogy el ne essék. Szeretnék sokakhoz odahajolni s fülükbe kiáltani: ember ma áll támasz nélkül állsz és azt hiszed, hogy szemléleted helyes és igaz, hogy etikád csalhatatlan, hogy cselekedeted a legjobb és leghelelyesebb, – nincs igazad, meglásd, hogy el ne essél. Tudom, mindhiába. Az önteltség elhomályosítja a látást, a pillanatnyi siker tapsvihara megsüketíti hallásukat, s nem látják, hogy rozoga polcuk, melyre felálltak, mily labilis, mily könnyen felborul, hisz ezer járattal rágtá át rajta magát az emberi bűn, nem látják, hogy támasz nélkül mekkorát esnek. Pedig a polc alatt már ott nyögnek leesett, megnyomorodott ezek, kik mind azt hitték, hogy támasz nélkül meg lehet állni. Gondolj csak testvérem a nemrég le-tűnt társadalmi rendre, melynek félművelt, esti líceumokban szerzett diplomásai, akik üldözték a vallást és egyházat, akik ateizmusukon keresztül meg voltak győződve, hogy örökre övék a világ, mekkorát zuhantak. Szegény lelki sánták, bénák és vakok...

Testvérem, állni gyermekkorodban megtanultál, s most állsz testi lábaidon rendíthetetlenül.

Hadd higgyem, hogy tudsz állni lelkiekben is. De egyre szeretettel figyelmeztetek, egyre nagyon kérlek: lelkiekben az élet terén támasz nélkül soha ne járj! Ne szégyeld, hogy támaszra szorulsz, mert e támasz nem más, mint a dicsőséges, hatalmas Isten. Bizony rászorulunk támaszára, s keresnünk soha nem kell őt... Atyai keze mindig nyújtva van felénk, s mi csak bele kell fogózkodjunk. Van-e ennél fenségesebb és biztonságosabb támasza az embernek?

Ha Isten veled, megállsz minden körülmények között, akkor kicsoda ellened?

Testvérem, ugye nem akarsz nagyot zuhanni, és lelki nyomórékká válni, ugye nem hiszed, hogy az ő segítségével meg tudsz állni, ugye nem hiszed és nem hirdeted, hogy nincs szükséged az Ő támaszára?

Legyen támaszod az Isten!

Dávid és Góliát meséjét ugye ismered az Ótestamentumból?

A gyöngye pásztorfiú, Dávid, pásztorbotjára, parittyájára, de főleg Istenére s az Ő segítségével támaszkodott. A hatalmas, öntelt és gögös óriás, Góliát, saját erejére, acél vértjére, páncél sisakjára, hatalmas dárdájára. Ő azt hitte, hogy áll, és közben elesett, legyőzte őt a pásztorfiú, aki nem szégyelte, hogy támasza az Isten! Azért aki azt hiszi, hogy áll, meglássa, hogy el ne essék!

Rázmány Csaba

Az Erdélyen kívüli magyar unitarizmus története a XVI. és XVII. században

Hosszú hallgatás után szólal meg a krónikus újra, hogy továbbmondja az unitarizmus történetét. A hallgatás oka a szerző szemmütétei és a gyógyulás kényszerpihenője volt, ezért a múlt év májusában elejtett fonalat csak most vehette fel újra.

„Minden rosszban van valami jó is” mondja a magyar közmondás és lehet is igazság benne, mert kényszerzünetem miatt két kiváló tanulmány is megjelent Szakály Ferenc történeletről, és ezek igen fontos adatokat tesznek közzé unitárius vonatkozásban a Dunántúlról, és gazdagítják utolsó fejezetünket az Erdélyen kívüli unitárius történetből.

Már a legutolsó megjelent folytatásban is említettem, hogy a felső-Duna-melléki és a dunántúli unitarizmus missziója mintegy százhusz esztendőn keresztül élt, és több mint félszáz községben voltak unitárius hívek ezeken a területeken. Pécsent európai szintű unitárius főiskolát tartottak fenn. Hitvitákat tartottak, amelyek közül az egyiknek, a pécsinek a teljes szövegét ismerjük. Ezeken a vitákon nemcsak hitüket védték, hanem olyan egyetemes emberi jogokat és igazságokat is megfogalmaztak, amikkel ellenfeleiket is tiszteletre kényszerítették. Olyan polgárokat neveltek, akik teológiai felkészültséggel védték igazságukat. Százhusz évig maradhettek fenn, és csak az ellenreformáció fegyverei és adminisztratív eszközei semmisítik meg szervezetüket az 1700-as évek első harmadáig. Eszméik azonban újra meg újra felbukkannak a Dunántúl délnyugati részein, a Dávid Ferenc tanításaihoz hűséges és azt továbbfejlesztő hittanuk pedig pusztulásuk után is erősítője a kolozsvári unitárius szellemi életnek a református fejedelmek, majd a Habsburgok elnyomása alatt.

Mikor és hogyan jutottak el az unitárius eszmék a Duna mellé?

Kanyaró Ferenc őrizte meg azt a líraian szép unitárius tradíciót, amely szerint Erdélyből, egy ifjú lelkészekből álló csoport Basilius István irányítása mellett végigvonult az Alföldön, és mindenfelé térítve, Szegednél elérkezett a Tiszához. Itt a fiatalok elbúcsúztak lelkes pártfogójuktól, majd nyugat felé továbbhaladva, a Duna-Tisza közén Bácsot és Küllődöt érintették. Ez utóbbi községnél átkelnek a Dunán egy hitvita végeztével, és a dél-baranyai tájakat próbálják megtéríteni. A forrás azt is sejteti, hogy Baranya egyes helyein vannak már unitárius gyülekezetek, és az ifjak célja ezeknek a megerősítése. Kanyaró sajnos neveket nem említ hitelesen, és csak feltételezésként jön szóba Jászberényi György és Alvinczi György neve. A legenda történeti hitelességét nem vonhatjuk kétségbe, az azonban biztos, hogy nem ezek voltak az első unitárius misszionáriusok a Duna környékén és a Dunántúlon. Alvinczi Györgyről, a későbbi tragikus sorsú unitárius lelkész-mártírról biztosan tudjuk, hogy ő nem ezt az utat járta. Ahogy Bornemissza Péter, az Ördögi kísértések című munkájában megírja, mielőtt Alvinczi Baranyába ment volna, nála járt. Amikor meglátogatta, Bornemissza a Balassiak birtokára húzódva élt. Nem említi, hogy hol, de több szerző Semptére gondol. Ez azonban nem valószínű, mert Alvinczi rég Baranyában térít, amikor (1572-ben) Bornemissza ide költözött. Vitathatatlan az is, hogy a Felvidékről Nagymaros-

son és Székesfehérváron keresztül vezet a legegyszerűbb út Baranyába és Pécsre.

Közelebb visz a tények megismeréséhez és megértéséhez egy igen fontos adat, amit Nagy Barna, a kiváló református hittantörténész állapított meg, Szegedi Kiss István egyik könyvét tanulmányozva. Megállapította ugyanis, hogy az unitáriusok ellen írt könyvet (magyar címe: „Igaz bizonyágtétel a Szentháromságról, némelyek balgatásgai ellen, amelyeket Szervétnek és más eszeveszett emberek vélekedéseiből merítettek és hoztak nyilvánosságra, most első ízben Magyarország némely részeiben.”) (A könyv latinul Genfben jelent meg!) A mű 1579. április 22-e előtt már készen volt, vagyis a Duna menti reformátusok már komolyan foglalkoztak az unitarizmus előretörésével.

Erre utal az a tény is, hogy Veszprém város első ismert református prédikátora, Báthay (egyek szerzők szerint Bácsai-nak olvasandó!) István három környékbeli unitárius egyházközség megszerveződését jelenti, Székesfehérvárt, Polgárdiét és Batthyánét Batthyány Boldizsár veszprémi főkapitánynak. Figyelmezteti már csak azért is, mert a török kézen levő két falu Batthyány birtok volt, hogy az uraknak kötelességük a veszedelmes eretnekséget gyökerestül kiirtani.

Ezeket az adatokat figyelembe véve megállapítható, hogy az unitarizmus két irányból hatolhatott be a Dunántúlra. A Felső-Dunántúlra valamivel korábban (1569–1570 fordulóján), és Baranya környékére valamivel később (1570–71 körül).

Az unitáriusok dunántúli megjelenésének időpontját többé-kevésbé tisztázva felmerül a kérdés: ki volt, vagy egyáltalán volt-e olyan erős egyéniség, akihez kapcsolható a dunántúli unitárius misszió. Az Eger–Kassa–Ungvár irányába terjeszkedő unitáriusok kiváló vezetője Egri Lukács volt. Az Alföldön Basilius István vállalta ugyanezt a szerepet. A dunántúli és a felső-Duna-vidéki unitárius kezdetek homályos ködéből egy világi hívő unitárius élesedik ki egyre jobban és jobban a tudományos kutatás fényében. Ez a világi unitárius Trombitás János, nagymarosi harmincad-vámos, jóniódú kereskedő volt. Életrajzára és az unitarizmus ügyében végzett tevékenységéről még több folytatáson keresztül szó lesz. Most csak az indulásban való közreműködését említem röviden.

Az „elfajzott Habsburg” Miksa császár idejében az egyre izmosodó protestantizmus egyes irányzatai, főleg a lutheránusok szabadabban lélegzettek, uralkodójuk reformációs rokonszenve és toleranciája következményeként. Az udvar ezt különösebb jó szívrrel nem tapasztalta, és ahol lehetett, követ hajított a duzzadó reformáció sodrára elé. A lutheránusoknál kevesebb türelemben részesültek a reformátusok. Egyes „veszedelmes” eretnekségek képviselői pedig éppen olyan megsemmisítő kirekesztésben részesültek, mint más művelt nyugati államokban. Főként két magyarországi vallásos mozgalom, az unitárius és az anabaptista kapta meg az „anatómia sit”-et, a törvényenkívüliséget. Főként a pozsonyi országgyűlések határozatai irányultak ellenük. 1570-ben cenzúrarendeletet hirdettek ki a könyveikkel kapcsolatban. 1572-ben megsemmisítő intézkedéseket hoztak ellenük. Mikor pedig az 1574-es országgyűlés összeül, a felháborodott karok és rendek egyöntetű-

en ítélik el Trombitás János nagymarosi vámost az egyik leveléért. Szerencsére a levél szövege az utókor számára is fennmaradt. Ugyanis a városok követői között ott volt Gast Kristóf besztercebányai jegyző is, és a levél szövegét megszerezve, azt lemásolta. Így ma is ismerjük. Végül főként a szöveg semmi olyan eretnokséget nem tartalmaz, amit Dávid Ferencék nyíltan nem hirdettek, csak a nyelvezete volt keményebb, mivel egy hitvitázó korszakot képviselt. Adatai azonban nem kevésbé érdekesek. Megtudjuk belőle, hogy Trombitás állandó kapcsolatban állt Dávid Ferencel és Kolozsvárral, onnan könyveket kapott, sőt tervezte lelkészek hozását is.

Sajnos a másolaton nincs keltezés, de a fenti adatok helyes értelmezése azt hiszem, tájékoztatást ad erre. Van azonban egy még érdekesebb adat, amit Szakály Ferenc bányászott ki tanulmányában. („Mezőváros és reformáció” Bp. 1995.)

Akaratlanul merül fel a kérdés, vajon milyen kapcsolat épülhetett ki és mikor, Trombitás és Kolozsvár között.

A kérdéssel foglalkozó kutatók közül Esze Tamás próbálta megválaszolni a kérdést. Feltételezése szerint Buda

elestekor (1541) a magyar fővárosból több család költözött, pontosabban menekült szerteszét az országba. Ezek között voltak olyan Trombitás nevűek, akik Kassára menekültek. Mivel pedig Kassa több nyomát viseli Egri Lukács hatásának, sőt Csanádi Imre is ott lett unitáriussá, feltételezte, hogy Trombitás János is „ebbe az iskolába járt.” Ezt általában el is fogadták Szakály Ferenc könyvének megjelenéséig. A meglepetés teljes volt, amikor kiderült az összeírásokból, hogy Nagymaroson élt egy Sinig nevű család, akinek egyik tagja Marosi Sinnig János Brassóban tanult – em sokkal Dávid Ferenc után. Székelykeresztúr első unitárius lelkésze lett, majd esperes, aki feltétlen híve lett Dávid Ferencnek, annyira, hogy az 1568 márciusában rendezett ún. második hitvita unitárius résztvevője és jegyzője volt. Még a jegyzőkönyv egyik szerkesztője is. Marosi Sinnig János unitárius meggyőzésére jellemző, hogy saját ajánlásával két unitárius könyvet adományozott Keresztúron a rektorának, hogy ismerje meg és térjen át az unitárius hitre.

(Folytatjuk)

Szász János

Farkas Árpád

PORKA HAVAK

Porka havak hulladoznak,
rehó reme róma,
öreg füvek fáradoznak
kimászni alóla.

Háromezer esztendeje
ugyanaz a tél hull,
mégsem hinném, hogy az ember
végül belebénul.

Fölmorajló meleg testem
jégcsap szemek nézik.
Fut az idő, mint a hideg
a hátamon végig.

Ima a papi hivatásért

Gondviselő Istenünk, szerető édes jó Atyánk!

Köszönjük a közös hozzáfordulás lehetőségét! Ami közös bennünk az, hogy mindannyiunkat valamiféle hivatásérzet kerülget, s részben betölt vagy kímélve elkerül. S mi fogyatékos hivatástudatú gyermekeid, vézna hitünk megerősítését és kételyekkel tömött lelkünk tisztulását Nálad keressük.

Erősödére és tisztulásra vár akaratumk is, amely szerint: szolgálni szeretnők embertársainkat s nem kiszolgáltatni magunkat – a Te nevedben; a Te igazságodat hirdetni, s ha megegyezik a miénkkel, csak akkor a magunkét; hinni mindazt, amit hirdetünk, s nemcsak szegény bizalmasainkkal elhíttetni; veszendőségünkben kesergő dalokat nem költeni, hanem táplálni egy népnek a reményt; s igánk terhe alatt nem megnyirbált szabadságunk ürügyén sopánkodni, hanem felismerni: a szabadság bennünk – önkéntes szolgálatunkban – él.

Hogy ez az akaratumk valóra váljék: segíts rendezni szertelenségünket; önképzésre fordítani haszontalan időpocsékolásunkat; levedleni hóbotos szeszélyeinket és káros szenvedélyeinket, de nem azért, hogy nélkülük nyomorogjunk, hanem szabadon folyhassunk célunk felé.

Add vissza természetes mértékünket, hogy ne az öncélú sóvárgás, hanem jó célunk mindenkor igénye jelölje meg anyagi kötelékeinket.

Csillapíts szerénnyé, hogy sohase csillogjunk, csak mindig gazdagítsunk.

Istenünk, mi tudjuk, hogy hivatásunk teljes odaadású embert igényel. Mert egy néppel nem együtt tengődni, hanem élni és hinni tanítani, amikor jövőjét alapjaiban megerénylik, nem lesz könnyű. De hitesd el velünk azt is, hogy boldogok, akik a nehezet könnyűnek érzik, és a kilátástalant reménységgel töltik meg a jövő számára. Boldogok, akik nehézségükben nemcsak sírnak, de általa erősödnek és erősítenek is.

Így kérjük segítségedet az örökös felemelkedéshez és újramegdéléshez; elvetélt jó szándékaink kivitelezéséhez adj újabb lehetőségeket!

Most ezekkel a gondolatokkal imádkoztunk hozzád – köszönjük, hogy meghallgattál.

Hisszük imánk meghallgatását, s reméljük válaszként hivatásunk töledvalóságának, fenségének érzetét.

Mindezeket és az imánkba nem foglaltakat tekintve – legyen meg a te akaratod.

Ámen.

Szabó László teológiai hallgató
(a Kolozsvárott megjelenő Unitárius Teológusok
Önképzőkörének lapjából)

Unitarizmus és humanizmus

3. Az emberiség vallási egysége

Az emberi faj földünk különböző térségeiben nem azonos utakat tett meg, de a fejlődés közös jegye a két létsík felismerése, és mindkettőn hasonlóság van a kultúrák különbözősége ellenére. A társadalmak tapasztalati életében a technikai-technológiai kapcsolatok fokozatosan egységbe szerveződnek. A transzcendens létsíkon a lét és nemlét, az ember és Isten vagy a Legfőbb Lény, az ember és a világ-mindenség kapcsolatának értelmezésében is halad a közeledés felé. A gondolkodás, az ismeretek, a kutatások és a találmányok az emberiséget annyira közös nevezőre hozzák, hogy a bioszférán belül, annak legfelsőbb tartományában földünkön valóságosan létezőnek ismerhetjük fel az emberi tudat-szféra (noo-szféra) létezését is. Ebben az egybefonódás felé haladó emberi létezésben nem lehet egyetlen résztvevőnek sem kizárólagossága, kiválasztottsága. Istenben minden ember, és semmiképpen sem csak az egyistenhívők Teremtőjét kell látnunk, aki egyformán minden embert a hozzá való közeledésre alkotott és rendelt. Tarthatatlan az egyetlen igaz vallás, az egyedül igaz isteni kijelentés, az Istenhez vezető egyetlen út koncepciója. Istent mi Igazságnak és Szeretetnek valljuk, és egyik tulajdonságával sem volna összeegyeztethető, hogy csak az egy-egy valláshoz tartozókat szeresse, csak az ő üdvösségüket akarja, a többieket igaztalanul és szeretetlenül éppen csak mostoha, nem kívánt gyermekeinek tekintené. Következésképpen az sem volna összeegyeztethető Isten lényével, ha bármely vallás Istennek csak egyetlen kijelentőjét, kinyilatkoztatóját minősítené igaznak. A három egyistenhívő vallás egyike sem lehet Isten üdvözítő szándékával szembehelyezkedő vagy egyedüli hiteles, és a transzcendens létsíkon ugyanazt a világozottságot keresik. A nem kijelentett, a nem egy Istent valló vallások lényegében a transzcendens létsíkon ugyancsak ezekre a kérdésekre keresnek válaszokat. Éppen mert nem a tudományosan igazolt és bizonyítóan dokumentálható létezés területéről van szó, a transzcendens létsíkot illető gondolatok érthetően különböznek egymástól, és a sokféleség egyáltalán nem tehet kételkedőkké az „igazat” illetően. A transzcendens létezés titkainak megismerése, a tapasztalaton túli világba vetett hit kielégítése, az emberi benső, a lélek, az öntranszcendencia kiteljesülése utáni vágyakozás egészen érthetően nem csupán az egymást váltó és az egymással párhuzamosan élő nagy kultúrközösségek között, de még ezeken belül is, különböző utakon járva különböző válaszokhoz jutott és kínált fel közkinccsé. Az emberi gondolatkinccs egyre kevésbé marad területileg zárt, csupán csak egyes kultúrák sajátja. Megindult a csodálatosan gazdag emberi tudat-szférán belül az értékek megismerése, átadása és átvétele, kölcsönös megtermékenyítése. A fejlődésben minden téren az összetettség, a sokféleség a legjellemzőbb vonás, és miért lenne ez másképpen az emberi tudat transzcendens síkján, a vallásos hit tekintetében. Az emberiség egységes, egyetlen vallásában való re-énykedés, vagy akár a kereszténység maradéktalan egységesítése egyrészt szemben áll a fejlődésben kétségtelenül tapasztalt helyzettel és iránnyal, de egyébként is kétségtelenül elszegényítené az emberiség hitvilágát, vallásainak szépségét, a hitélettel szembeni várakozások gazdagságát.

A hagyományos kereszténység nem csupán vitatta más vallások igazának lehetőségét, de határozottan tanította, hogy nincs más útja az üdvösségnek: Isten egyedül igaz kinyilatkoztatásának a Bibliát tartotta, és a más hitet vallókat

hitetleneknek minősítette. Az emberiség Krisztus utáni két évezredes története valóban azt igazolta, hogy a kereszténység minden más vallásnál nagyobb befolyást gyakorolt az egész emberiségre. Ebben a nagy credményben természetesen jelentős szerepet játszott a kereszténység missziós küldetéstudata, de nem kevésbé a hitelvek szervesen összeilleszkedő rendszere, amelyhez hasonlóval a nagy világvallások (a judaizmus és az iszlám kivételével) általában nem rendelkeznek. Mindhárom nagy egyistenhívő vallás, így a zsidó, a keresztény és az iszlám, szent könyvekbe foglalta azokat a végső soron Istennek tulajdonított kinyilatkoztatásokat, amelyek értelmezése lehet teljesen kötött (fundamentalista) vagy viszonylag szabadabb is, de alapszerepük mindenképpen érvényes marad.

A kereszténység alapkönyvének, az Újtestamentumnak két fő tartóoszlopa van, az evangéliumok, és Pál apostol levelei. Pál apostol Jézust nem ismerte, közvetlenül tőle nem részesülhetett a kijelentésekben. A leveleiben foglalt, a kereszténységben döntő jelentőségűvé vált megnyilatkozások, az ő személyében megfogant, a Krisztus iránti rajongó szeretettel áthatott „páli” vallásos hitnek a kereteit adják. Az evangélisták a Jézus halála utáni második és harmadik nemzedék közösségeiben megőrzött hagyományokat foglalták írásba, amelyek ugyan bizonyára a Jézustól hallottakra támaszkodnak, de bőségesen tartalmaznak olyan részleteket is, amelyek semmiképpen nem tükrözhetik Jézus kijelentéseit, hanem az ezekben a közösségekben kialakult, a Jézus iránti odaadást jelző „mitikus” kiemelések, megvilágítások.

A legutóbbi egy, másfél évszázad és korunk bibliamagyarázatai megfelelő támaszokat nyújtanak ahhoz, hogy el lehessen különíteni az Újszövetségnek a minden bizonnyal Jézusnak tulajdonítható, és a tőle feltehetően függetleníthető szövegrészeit. A 16. és 17. századok unitarizmusa igazodott a „csak az Írás” elvéhez, és hitelveit az Újszövetségre, főképpen az evangéliumokra építette. Ezen az alapon vallotta közismert alaptételét: „Egy az Isten”, és vallotta a názáreti Jézus ember-voltát, úgyszintén az emberként teljesített prófétai, tanítói, megváltói szerepét, Istent és Isten országát kijelentő Krisztus-voltát.

A korai kereszténység már az első évszázadok során dicséretes akarással és hittel igyekezett rendszerbe foglalni a hitelveit, amelyek általában meg is felelhetek az akkori kereszténység többségében kialakult hitnek, és lehetővé tették, hogy ne kerüljön parttalan áramlatok sodrába. A hitelveket azonban már az első zsinatain általános és kötelező dogmákká emelték, amelyek legnagyobb részéhez a mai kétezres éves hagyományos kereszténység is mereven ragaszkodik, jóllehet többen is alig igazolható az eredeti értelmezés fenntartása, illetve a mégis formálódó új értelmezés nagyon kétségesen illeszthető be az eredeti tartalomba. A dogmák szükségtelennek ítéltése nem jelentheti a hitelvek szerepének jogosulatlanságát, hiszen minden vallási közösségnek szüksége van olyan közös keretekre, amelyekben az egyéni hitvallások közös nevezőre hozhatók. A közös hitelvekben megtalálják egymást a hasonló hitet vallók, segítik hitük közös vonásainak erősítését anélkül, hogy hitbeni kapcsolataik egyéni vonásait el kellene veszíteniök.

(Folytatjuk)

Dr. Sztankóczy Zoltán

UNITÁRIUS ELŐDEINKRŐL

Kénosi Tőzsér János (1708–1772)

Kénosi Tőzsér János neve egyháztörténet-íróként vált ismertté. Nevével mind az unitárius, mind a nem unitárius történeti munkákban találkozunk. Azonban részletes életrajzával és munkássága értékelésével nem találkozunk.

Csegezi László, a több nyugat-európai nyelvet beszélő lelkész-esperes és ismert egyháztörténet-írónk, és Kanyaró Ferenc, a nagy múltú teológiai szaklapban, a Keresztény Magvetőben közölt az életére vonatkozó följegyzéseket. Foglalkozik vele a Révai Nagy Lexikon XI. kötete, továbbá Varga Dénes: „A tordai unitárius gimnázium története” (1907), Gál Kelemen: „A kolozsvári unitárius kollégium története” (1935) c. forrásértékű munkája. Olvashatunk felőle a Szabó Károly szerkesztette „Régi Magyar Könyvtár”-ban, a „Régi Magyar Költők Tárában” és az „Unitárius Szószék” c. egyházi beszédgyűjteményben (1910), ahol Deák Miklós, Balás András lelkészek és Vári Albert teológiai tanár tesz említést felőle. Újabban Zoványi Jenő „Protestáns egyháztörténeti lexikon”-ja (1977), és napjainkban a szegedi József Attila Tudományegyetem magyar irodalmi tanszéke jelentette meg (1991) az „Adattár XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez” sorozatban egy könyvet, amely Kénosi két alapvető munkáját mutatja be – angol nyelven.

Kénosi Tőzsér János – ismerteink szerint – 1708-ban született a Homoród menti Kénos községben.

Csegezi Lászlótól tudott, hogy iskolai tanulmányait Kénosban kezdi, a kolozsvári unitárius iskolában folytatja és itt is fejezi be Szentábrahám Mihály igazgatósága alatt. Tanárai a külföldön gyűjtő Kolozsvári Dimén Pál, a frankfurti egyetemen tanuló, majd a piaci templom elvételekor (1716. márc. 30.) nyomorékká vert Keresztúri Sámuel, és a már említett igazgató, a későbbi püspök Szentábrahám Mihály.

Kénosi Kolozsváron tanulása idejéről nincs életét közvetlenül érintő feljegyzésünk. Az tudott, hogy az egyház nehéz időkben élt át. Utalhatunk itt a templom és az iskola erőszakos elvételére, vagy éppen a diákok anyagi fenntartása biztosítására végzett fizikai munkákra. Ezekből következtethetünk arra, hogy Kénosinak a kolozsvári iskolában eltöltött tanulóévei nem zökkenőmentesek.

Az előírt iskolai tanulmányokat elvégző diákok többnyire szellemi munkaterületen keresték életük boldogulását. A legtöbb diák pályafutását tanítósággal kezdte. A kiemelkedő eredményekkel végző ifjak külföldön tanulnak tovább, majd itthon vállalnak tanári munkát. Legtöbbjük azonban a megélhetést jobban biztosító lelkészi pályát választja.

Kénosi Tőzsér János tanulmányai végeztével a kolozsvári iskola szeniori állását tölti be. Ez az állás bővebb hatáskörrel és jogkörrel az 50 évvel ezelőtti, az iskoláknál létesülő úgynevezett „felügyelő tanár”-ok munkakörével azonosítható. A szeniorok ugyanis már nem diákok, de még nem tanítók. Van, aki ebben a munkakörben hosszú éveket tölt el, és van, aki az első kínálkozó alkalmat felhasználva, falusi tanítónak működik tovább.

Kénosi a kolozsvári iskolánál 2 évig, azaz 1732–1734-ig szenior. Zoványi egyháztörténete szerint 1734-ben a tordai iskola igazgatói állását foglalta el. Ezt a tisztségét 1734–1755-ig viseli. Mint igazgató, tanít is és ír is teológiai munkákat. Gál Kelemen említést tesz egy Kátéjáról, amely hű tükrö a korabeli egyházi álláspontnak.

Kénosi a tordai igazgatói állást 1755-ben fölcseréli a közel levő Bágyon lelkészi állásával.

Kanyaró Ferenc „Erdély első bibliográfusai” című tanulmányában főlegemlíti, hogy Kénosi egyháza múltjának földértéséhez tordai igazgató korában fog hozzá. Összegyűjt minden léte-

ző forrást, egybeállít minden feltalálható adatot, gyűjt, másol, kivonatol és jegyezget. Ilyen irányú munkásságát a nyári iskolai szünetek alatt végzi. Egyháztörténeti jelentőségű eseményeket tárgyaló gyűjtőmunkájának eredménye „Az erdélyi unitárius egyház története” I. kötete. Ez a latin nyelven írt egyháztörténeti munka több másolatban marad fent. Kanyaró megállapítása szerint e másolatok kisebb terjedelműek, mint az eredetiek, mert a másolók a lényegtelennek ítélt és többször megismételt részeket összevonják vagy kihagyják. A négy fentmaradó másolatnak két megőrkítője ismert: Uzoni Fosztó István és Kozma Mihály, mindketten a munka folytatói. A másik két másoló nevét nem ismerjük. A másolatok egyik példánya a híres könyvgyűjtő és utazó Jánosfalvi Sándor István révén kerül a székelykeresztúri iskola könyvtárába. A másik másolat a nagy hírű történettudós Szilágyi Sándor tulajdonaként ismert. Egy példányt az Erdélyi Múzeum Könyvtárának gr. Kemény József féle kéziratgyűjteményében, – egyet pedig a kolozsvári unitárius kollégium Simén – féle gyűjteményében őriznek. Az utóbbiak a nagy államosítási időszakban a Román Tudományos Akadémia kezelésébe kerültek. A II. világháború után a kéziratot Márkos Albert, a kolozsvári kollégium néhai latin tanára ültette át magyar nyelvre.

Kénosinak a fent említetten kívül még két jelentősebb munkája ismert. Az első az 1753-ból való „Erdélyi unitárius írók” című munkája, amely részletesen mutatja be az addigi unitárius íróktól származó tanulmányokat. Kanyaró feltételezése szerint Kénosi ezzel Saud Kristóf „Antitrinitárius könyvtárak” című munkáját kívánja magyar vonatkozásokkal bővíteni. E munka – mondja Kanyaró – a „tudományos pontosság tekintetében messzemenőleg meghaladja Saud vázlatos, és nem mindenütt megbízható ismertetését.”

E munkát Kénosi a következő év (1754) nyarán kiegészíti a Theophilo Monotheita álnéven írt „Erdélyi unitárius nyomdák és nyomdászok” című tanulmányával. E tanulmány részletes bemutatásával, illetve a nyomdák és nyomdászok ismertetésével a már említett, 1991-ben megjelenő, „A XVI–XVIII. sz. szellemi mozgalmaink történetéhez” készült „Adattár” foglalkozik.

Kénosiról tudjuk, hogy 1771-ben az addigi bágyoni lelkészi állását fölcserélte a torockószentgyörgyivel, ahol az aranyos-tordai egyházkör jegyzői tisztét is betöltötte.

1772-ben az egyházi főhatóság Szentmihályfalvára rendelte. Ezt az állását azonban a közbejövő betegsége miatt nem tudta betölteni. Az állás nélkül maradt lelkész-történetíró Torockzai Zsigmond földesúr egyik torockószentgyörgyi jobbágyházába költözött. Itt halt meg 1772. június 27-én – éjfélkor – 64 éves korában.

Csegezi följegyzése szerint Kénosi porhüvelyét a torockószentgyörgyi templom cintermének déli részében helyezték örök nyugalomra a halált követő napon, június 28-án. A gyászbeszédet a torockószentgyörgyi lelkészi állásban utódja, Sárdi István, és a tordai lelkész, Gejzánovics József tartja. Kanyaró megemlíti, hogy sírját az I. világháborút követően feldőlnek, de sírhelyét őrzik az az emlékkő, melynek fölállítását Siménfalvi György torockószentgyörgyi lelkész kezdeményezte 1891-ben.

Az első unitárius történetíró Kénosi Tőzsér János emléke forrásként használt munkája révén marad fent. Pintér Jenő irodalomtörténész („A magyar irodalom története” 1909. II. k.), miközben latin nyelvű kéziratát kincsesbányának mondja, értékét abban látja, hogy „számos ismeretlen művelődéstörténeti mozzanatot ment meg a végleges elenyészéstől.”

Kelemen Miklós

Az erdélyi unitárius leánynevelés története

Hárman dolgoztunk a kolozsvári nőszövetség munkatermében, Zsákó Erzsébet elnöknő, Sigmond Júlia, aki szőtt, és én vágtam a rongyot.

Beszélgetés közben megjegyzi az elnöknő, hogy valaki meg kellene írja az unitárius leánynevelés történetét. Pillanatokig csönd. Aztán bennem mozdult valami, valami belső készítés, hogy én végezzem el azt a munkát, mert sokáig, 7 évig voltam az Unitárius Leányotthon lakója Kolozsváron. Tizenegy éves koromban léptem át ennek az intézetnek a küszöbét, és hagytam el, mint okleveles tanítónő. Gazdag tarsollyal indultunk az életnek, magunkkal hozva azt a szellemet, munkavágyat, amit ez az intézet szigorral, igényességgel épített bennünk. Én vallottam s mondom most is, nagyon sokat köszönhetek az unitárius egyháznak. Ezért vállalkoztam a dolgozat megírására, hogy ezáltal lerójam hálámat s emléket állítsak azoknak a lelkes unitárius férfiaknak és asszonyoknak, akik a leánynevelés eszméjéért küzdöttek, és fáradságot nem ismerve dolgoztak értünk.

Már vénülő kezemmel fogom a tolat azért, hogy az utókor is megismerje a mi nevelésünk történetét, s ha mi már nem leszünk, ne merüljön feledésbe ez a szép, küzdelemmel tele korszak. S még valami. Boldog lennék, ha csak néhány fiatalban is, elindíthatnám a másokért tenni akarás vágyát. Legyünk méltók nagy elődeinkhez, akik érettünk élték le szép, nemes életüket!

Munkámat az unitárius egyház levéltárában kezdtem, majd a lelkesi hivatalban kutattam régi Unitárius Közlönyökben. Levelet küldtem volt intézeti társaimnak, kértem, írják le emlékeiket a bentlakás életéről. Mindenki válaszolt, felbecsülhetetlen segítséget kaptam tőlük, amiért ezúton elismerésemet és hálás köszönetemet fejezem ki.

Emlékeimet a Leányotthon életéből merítem, de nevelés folyt falvakon, városokon, nőszövetségekben, azonban erről az országos tevékenységről egy másik munkában kellene beszámolni. Lelkes, önfeláldozó lelkesekről, első lelki nevelőimről mégis megemlékezem.

Szülőfalumban, Mészkon élő és tevékenykedő Balázs Ferencről, akinek lángja országunk határain túl is melegít ma is, és a felejthetetlen Kökösi

Kálmánról, akik életükkel utat mutatnak, és talán még most is fogják a kezemet. Az ilyen embereknek soha sem volna szabad meghalni.

Az unitárius leánynevelés gondolata, egy leánynevelő otthon létesítésének szükségessége 1903-ban, a Dávid Ferenc Egylet januári közgyűlésén vetődött fel. Megállapították, hogy a tanintézetek távolsága és a városi élet drágasága miatt sokféle akadállyal jár a vidéki leányok taníttatása.

A Választmány e kérdés tanulmányozására egy bizottságot küldött ki. Lelkesek útján 12 helyről jött válasz, de csak elvileg szólottak hozzá, holott a bizottság aziránt érdeklődött, hogy évente hány leányon kellene segíteni.

1904 augusztusában Dézsi Mihályné szováti volt lelkes neje Unitárius Leányotthont óhajt folyó év őszén megnyitni a Kolozsváron tanuló leányoknak, írja az Unitárius Közlöny.

A Dávid Ferenc Egylet választmánya nőtagjai a felügyeletet és minden erkölcsi támogatást felajánlanak. Azok, akik leányaikat vidékről Kolozsvárra akarják hozni, folyamodjanak a tiszteletes asszonyhoz Nagyajtára. Ugyancsak 1904-ben a Dávid Ferenc Egylet XX. közgyűlésén beszámoltak arról, hogy a leányotthon létesítése ügyében több irányban tettek lépést, de segélyalap hiányában sikert nem értek el.

1911-ből ismét találtam egy cikket az Unitárius Közlönyben, amely sürgeti az intézet felállítását. A lelkeskör az udvarhelyi gyűlésén már indítványt tárgyalt ebben az irányban. 1912-ben ismét foglalkoznak a kérdéssel. Égető szükségességnek tartják a vidéki leányok elhelyezését egy otthonban. Keresik a megoldást.

1916-ban az évi Berde-ebéd 600 koronáját a leányotthon megalapítására fordítják. Már van egy kis alap. 1917-ben a Berde-ebéd 600 koronája mellé megkaptuk az első adományt. Dr. Váradi Aurél ügyvéd és egyházi képviselő tanácsos Gál Ilonka emlékére koszorúmegváltás címen adományozott. Kedvesen veszik a bánatos szülők és hálás lesz majd az utókor, amelynek lesz leányotthona.

1918-ban folynak az előkészítő tanácskozások. Leányotthon lesz. Több alapítvány érkezett. Haller Rudolfné 1000 korona, Péter Sándor maecénás

pap 1000 korona, a küküllői egyházközség Guidó Béla esperes tiszteletére 2000 korona, Móricz Mártonné Vári Eszter emlékére leánya 100 korona. A leányotthon 1919-ben fog megnyílni, mivel a hadiállapot miatt az arra szánt lakást nem lehetett kiüríteni.

Az elindulás évei

1919. október 2-án a beindult leányotthon fogadta az első növendékeket. Termeket az Unitárius Kollégium (ma Brassai) külön utcai bejáratnál bíró, és a többi részétől teljesen elkülönült részében kaptak. Az Otthonba felvettek unitárius középiskolás leányokat, és ha hely maradt, más válásúakat is. Havi díj 200 korona, egész évre 4 kg disznósír és 100 kg búzaliszt. Ágyneműről, mosatásról, evőeszközökről a tanulók gondoskodtak. Az Otthon felügyeletét az alkalmazandó anyahelyettes végezte. Hogy ki volt az első nevelő, nem tudjuk. Nem találtunk erre vonatkozó dokumentumot, csak feltételezzük, hogy Péter Rózsika lehetett, mivel 1924-ben már olvashatunk róla az egyház levéltárában. Okleveles tanítónő volt, és az Unitárius Leányiskolából helyezték át az Otthonba. Helyettese Krassovszkiné volt. A díjakat a kollégium igazgatóságához kellett fizetni, s ide kellett fordulni minden kéréssel.

1920-ban az Egyházi Képviselő Tanács októberi gyűlésén kimondja, hogy unitárius vallású leányokat felvesznek az Unitárius Kollégiumba nyilvános tanulónak. Elfogadta és életbe léptette a Kollégium igazgatósága által elkészített szabályzatát.

Ebben az évben köszöntötték a Leányotthon növendékei és Gál Gyula teológus Ferencz József püspök urat gyémántlakodalma alkalmából.

1922-ben a Dávid Ferenc Egylet 4000 lej alapítványt tett a Leányotthon részére. Újabb felhívást intézett alapítványra. Ebben az évben az intézet még egy helyiséget kapott. Az 1923–24-es dokumentumok szerint dr. Boros György egyházi főjegyző vezetésével a leányok heti egy órában vallásos, erkölcsi nevelésben részesültek „... a leányaink vallásos érzésének, erkölcsi felfogásának és az unitárius szellemiségnek finomítása, erősítése és a jövő unitárius női-

nek előkészítése érdekében” – mondja dr. Boros György.

Ekkor az igazgatói tisztet dr. Gál Kelemen viselte az Unitárius Kollégiumban.

1925-ben az intézet igazgatónője Kovács Margit tanárnő lett. A székykeresztúri főgimnáziumból helyezték át. Péter Rózsika visszament a Leányiskolába.

Ismét bővült az intézet. A szuterén szoba fülkáját berendezték fürdőszobának. Ebben a munkában áldozatkész unitárius asszonyok segítettek. A Nőszövetség buzgó közreműködésének sokat köszönhetnek a szülők és a leánynevelés barátai.

Március 29-én házi ünnepély volt, melynek jövedelmét a növendékek megsegítésére fordították. Dr. Kauntz Józsefné kalapkészítésre tanította a leányokat.

1926-ban a Leányotthon a templom és a Kollégium között kedves játszóhelyet kapott. Ebben az évben helyezték át Jobbágyfalváról Sigmond Ilona tanítónőt a Leányotthonba felügyelőnőnek szeptember 1-jétől. Ismét bővült a bentlakás egy hálószobával és egy zongorateremmel. Az élet az intézetben a megállapított házirend szerint folyt. Naponta két csoportban jártak sétálni. Halottak napján a temetőben virágot tettek unitárius nagyjaink sírjára, kikről Kelemen Lajos tanár mondott megemlékezést.

Az étkezés év elején a Kollégium konviktusában, később a bentlakásban történt.

A növendékek eljártak az Erdélyi Irodalmi Társaság felolvasásaira, kollégiumi ünnepélyekre, színházba, ifjúsági előadásra. Többen tagjai voltak az unitárius női énekkarnak. Vasárnap temploma, vasárnapi iskolába jártak.

Szomorú esemény is történt ebben az évben. Skarlátjárvány ütött ki az intézetben. Dr. Márkos György nem tudott egyedül megbirkózni ezzel a súlyos feladattal, ezért a Püspökség ismerős unitárius orvosokhoz fordult segítségért. Bentlakó betegápolót fogadtak fel. Megkezdődött az oltás, fertőtlenítés, meszelés. Az egészséges növendékeket hazaküldték.

1928-ban a Leányotthon kiköltözött a Kollégiumból, és az Egyházi Képviselő Tanács a régi Kollégium egész első emeletét rendelkezésükre bocsátotta. (Ma Liceul Sanitar, a Sora mellett). Mindjárt érkeztek adományok is, pénzben és természetben dr. Mikó Lőrincné és dr. Borbély Istvánné részéről. A Nőszövetségek 4 fehér ágyat ajándékoztak a betegszobának. Ismert jótévők Mr. és Mrs. Evans Angliából 8000 lejt adományozott a Leányotthon javára igazolva, hogy nehéz helyzetünkben mindig mellettünk álltak a külföldi hittestvéreink. Az unitárius leánynevelés felkarolására segítségüket többször is megismételték, arcképükkel megajándékoztak.

A betegszoba felszerelésére a nagyajtai Nőszövetség lepedőket, párnahuzatokat, törülközőket és pénzt küldött. Más nőszövetséggel együtt

fehér sodronyos ágyakat, hozzávaló éjjeliszekrényeket helyeztek a betegszobába.

1929-ben a női felügyelő bizottság és a vidéki Nőszövetségek célul tűzték ki a hálószobák ilyen ágyakkal való berendezését. Ezért kérte a szülőket, a Nőszövetségeket, az eklézsiákat, az áldozatkész hitrokonokat, segítsenek a terv kivitelében. Egy ágy ára 1450 lej.

„Nem mindegy, hogy leányaink milyen környezetben nőnek fel. Szeretnénk a szépség, a rend, tisztaság iránti érzéket felkelteni és ápolni” – vélekedik a Nőszövetség.

Az adakozás ismét beindult. Volt, aki személy szerint egy ágygal sietett a felhívásnak eleget tenni. A sinfalvi Nőszövetség egy ágy költségét vállalta. És most felsorolom azoknak az unitárius nagyasszonyoknak a nevét, akik az első perctől szívükön viselték a Leányotthon sorsát: Fangh Erzsébet, dr. Kauntz Józsefné, dr. Mikó Lőrincné, dr. Gyergyai Árpádné, Kovács Kálmánné, Kovács Margit, dr. Jancsó Ödönné, özv. Boros Sándorné, Pál Ferencné, Csifó Salamonné. Nevüket márványba kellene vésni.

Dr. Mikó Lőrincnét személyesen is ismertem. Úgy emlékezem rá, mint nagyon szép, nagyon szigorú és nagyon jó asszonyra.

Ebben az évben a Nőszövetség négy unitárius leányt helyezett el az intézetben saját költségén.

(Folytatjuk)

Törökné Borbély Lenke

Az erdélyi templomaink rovásírásos emlékei

A rovásírást, mely mindössze néhány emlékében maradt fenn a mai kor számára, nem tekinthetjük úgy, mint egy ómagyar, általánosan használt írásformát. Az eredetileg a táltosok-sámánok (javasok, javasasszonyok, orvosok), valamint a nemzetségfők és törzsfők közvetlen környezetének titkos tudománya lehetett. A kereszténység elterjedésével és megerősödésével fokozatosan veszített mágikus erejéből, és hozzáférhetővé vált a kívülállók számára is.

Eredeti rovásírásos emlékeinknek a száma nagyon kicsi. Erre ésszerű magyarázatként csak a történelem viszontagságait hozhatjuk fel: török- tatár hadjáratok, idegen zsoldosok fosztogatásai, belvillongások, tűzvészek stb. Ugyanakkor legalább olyan jelentős a veszteség a romlandó anyagra való vésés miatt (rovásbotok, rováspálcák) is.

A magyar rovásírás háttérbe szorulását, majd teljes eltűnését a XV.–XVI. századra tehetjük, amikor az egész Európát átható szellemi megújulás Erdélyben is otthonra talál. Egyre többen részesülnek iskolai tanításban, s a magyar szövegekre idomított latin betűket kezdetben lúdtollal kutyabőrre írják, majd papírosra. A XVI. század második felére a magyar rovásírás lassan teljes feledésbe merült. Használata legtovább a Székelyföldön mutatható ki.

A kutatás jelenlegi állása szerint a magyar rovásírás – akárcsak népzeneink ötfokú, legősibb dallamrétege – belső-ázsiai: türk eredetű. Bölcsője a Szibérián keresztül hőmpölygő Jenyiszej folyam és Orkun folyó vidéke lehetett.

Honnan ismerjük az eredeti betűket? Csak részben ismerjük. Rovásbot (pálca) sajnos egy sem véselte át a több évszázados időt. Egy bot szövege kéziratban lemásolva azonban fennmaradt. A többi emlék kőbe vésve, puha téglába karcolva maradt fenn, de van vörös krétával falra írt mondat, sőt mennyezetdeszkára és falra festett szövegtöredék is. A többi már mind tollal íródott papírra. Mivel a rovásírás eredeti formája a fába „rovás” volt, ezért a felsoroltak sem a betűk alakját, sem a rovás műveletét nem tükrözik híven. Érdekes módon az ősi rovásírás ábécéjének mégis egy perga-

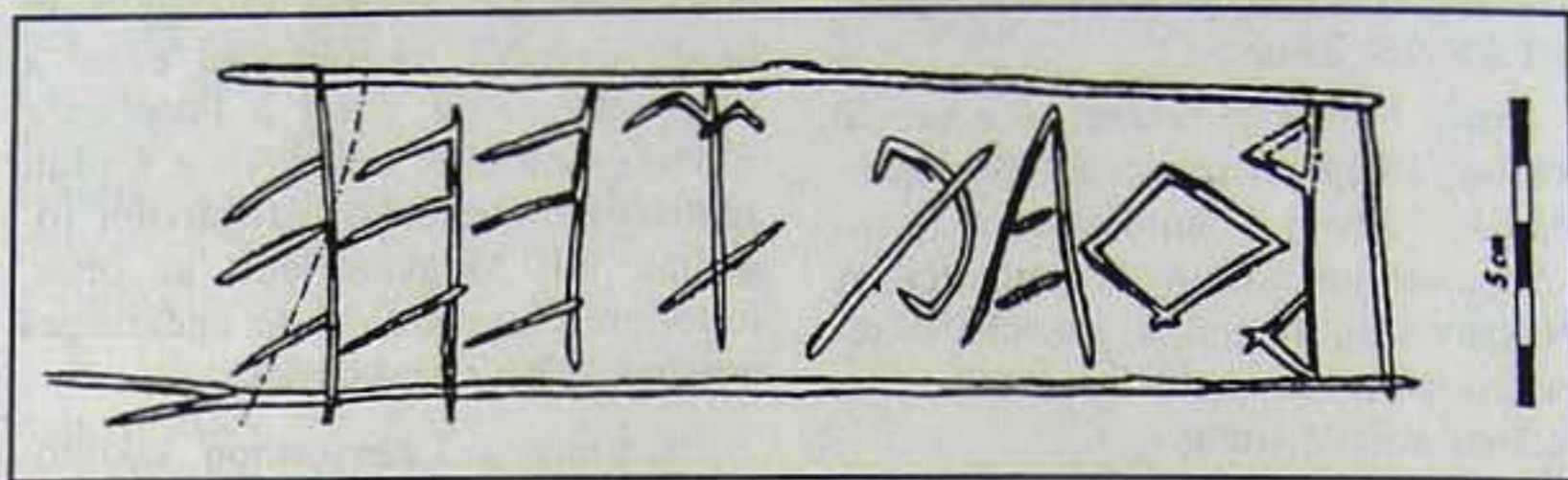
menlapon megőrzött jeleket tekintik. Ez a Nikolsburgi ábécé, amely a XV. századból származik, és a fa-rovás jellegét őrzi. A kutatók nagyrésze a fennmaradt szövegek megfejtésénél ezt az ábécét veszi alapul.

A magyar rovásírásban 37 jel szerepelt. A szavakat általában egyszerű pont vagy egymás fölé írt 2–4 pont választotta el. A magánhangzókat eleinte külön nem jelölték, csupán az emiatt adódó félreértések tették szükségessé azok bevezetését.

Miért nevezzük általában „székely rovásírásnak”? A megnevezés nem teljesen indokolatlan, ugyanis a rovásírásos emlékek nagy többségükben Erdélyből, különösen pedig a Székelyföldről ismeretesek. A másutt előkerült szövegek is jórészt székelyek által íródtak. Ugyanakkor a rovásfeliratok és a velük foglalkozó művek szerzői is székely rovásírásnak tekintik a szövegeket.

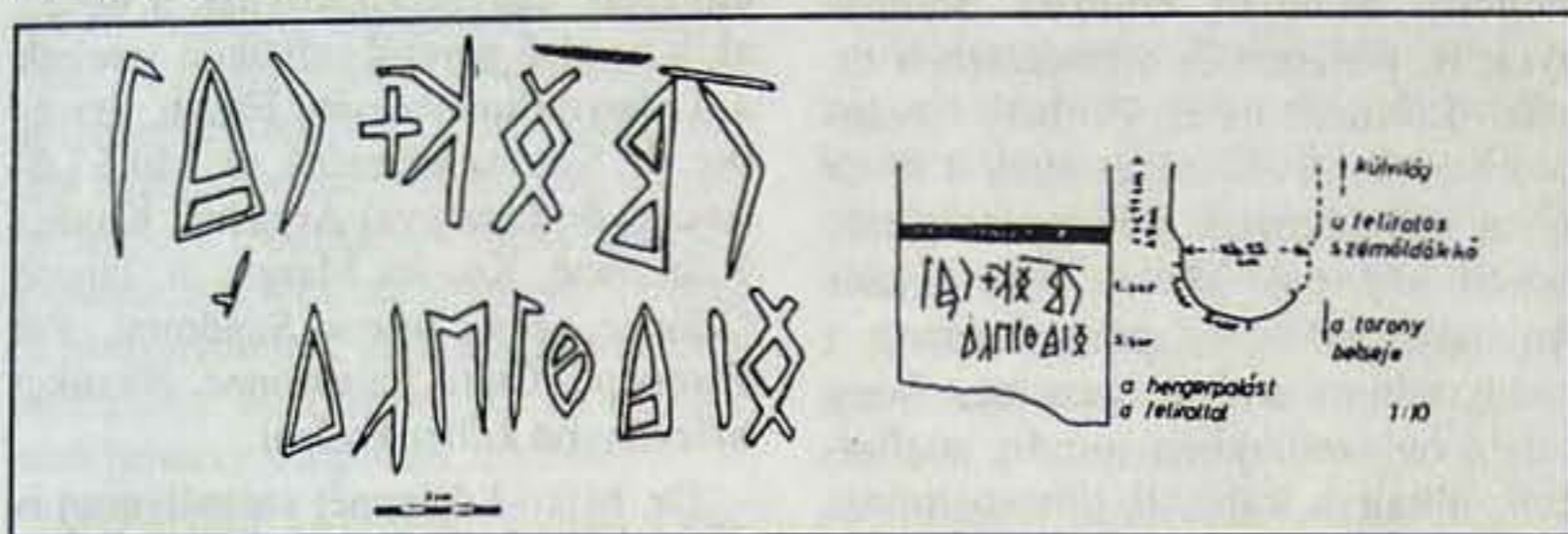
Most pedig ismerkedjünk meg röviden az unitárius templomokban található rovásírásos emlékekkel:

1. A székelyderzsi unitárius templomban 1929-ben egy téglakerület elő, amelyen rovásírás van. Ezt a déli, a kijárat jobb oldalára eső csúcsíves ablakocskára befalazásához használták.

A szöveget többen is próbálták már megfejteni. A legelfogadhatóbb megfejtésnek a Pais Dezsőt tekintik. Eszerint:

A téglakerület a XVI. század elején kerülhetett a falba, keletkezése tehát annál korábbi időre tehető. Olyan felfogás is van, amely szerint a XIII. századból származik.

2. A homoródkarácsonyfalvi unitárius templomban található emlék korai, de bizonytalan keltezésű. Debreczeni László fedezte fel 1937 nyarán, de mivel nem közölte, újként számított Szőke István bölcsészhallgató felfedezése, aki 1944-ben találta azt újra meg a templom északra nyíló második emeleti lőrés-ablakának szemöldökkőjén.

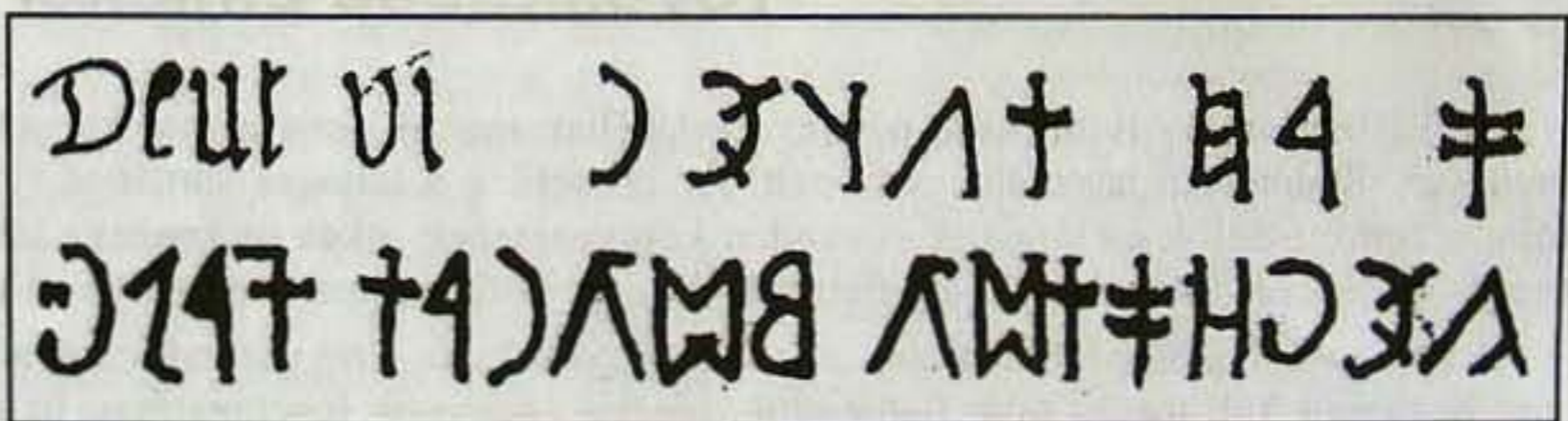
A henger alakúra faragott kő a kapuzat tagja lehetett. Eredeti rendeltetése, elhelyezése ismeretlen. Több szempont is amellett szól, hogy ez egy, a mai templom előtti templomból származik. (A falu határában két helyen is – Kövesbércen és a homoródkládi határon – régi kápolna maradványai ismeretesek). A faragványt a torony építésekor illesztették be szemöldökként.

A szöveg két sorban helyezkedik el. A felső valamivel hosszabb az alsónál. A felirat teljes hossza 28,5 cm. Megállapítást nyert, hogy teljes, befejezett szöveggel állunk szemben, nem töredéssel.

A torony építési ideje 1495. A templom több XIII. század végi részletet őriz, s a szóban forgó kötömbre már beillesztés előtt rá kellett véssék a szöveget (így lehetetlen lenne). Ez alapján a szöveg mindenképpen 1495 előtti kell legyen. Feltételezhetjük, hogy az építő szándékában állt, hogy a szöveget olvashatóan helyezze el.

A szöveget többen is megpróbálták megfejteni, bár ez eddig senkinek sem sikerült teljes egészében. Így a mintegy félezer éves szöveg jegyei még mindig őrzik „titkukat”.

3. Egészen más a helyzet az énlaki unitárius templomban található székely rovásos felirattal. Már Orbán Balázs felfedezte 1864-ben. Sajnos azonban hibás hasonmásban közölte a képét, valamint ennek a Szabó Károly tollából eredő, Arany János Koszorújának 1864. évi 22. számában kiadott első olvasatát is.

A felirat megfejtését többen is megkísérelték, az eredmények csaknem azonosak. Eltérés csak az utolsó négy betűnél van. Csallányi Dezső például így olvasta ki: „Egy az Isten Georgius Musnai diakon”.

Az újabb kutatások szerint az egyedüli helyes olvasat ez: „Egy az Isten Georgius Musnai Dakó”. Musnai Dakó György homoródmási, majd homoródkládi lelkész (és nem diakónus), s már kora ifjúságától szívesen festett templomi mennyezeteket, éneklőszéket stb. Több művéről tudunk, de sajnos ezek közül csak az énlaki maradt fenn való szépségében.

A mennyezet más képes mezejében a festő-lelkész latin betűs neve és évszám is található, mégpedig 1668. A szöveg és a mennyezet festésének ideje pedig azonos kell legyen.

Czire Szabolcs teológiai hallgató
(a Kolozsvárott megjelenő Unitárius Teológusok
Önképzőkörének lapjából)

„... én protestáns vagyok. Mint ilyen, szabadelvű, és jóindulatú minden más vallás iránt.”

(Jókai Mór)

Új VILÁGLÁTÁS

„Keressetek és találtok!”

„A világmindenség csodálatos rendezettsége és harmóniája csak egy Mindenható létező terve alapján jöhetett létre. Ez az én végső felismerésem.”
Newton

Rohanó, kételyekkel teli világunkban a modern fiatalság istenhite abba ütközik, hogyan lehet a mai természettudományos ismereteket összhangba hozni a Biblia kijelentéseivel. Pedig unitárius hitünk a legjobb példa arra, hogy a természet kritikus vizsgálata, és az élő Istennel való kapcsolat nincs ellentétben egymással. Sőt a természettudományos megfigyelések inkább segítenek abban, hogy Istenre figyeljünk, találkozhassunk Vele.

A Teremtő nyomokat, jeleket hagyott hátra. Érdeklődésünket, a megismerés utáni őszinte vágyunkat juttatjuk kifejezésre a változó, különböző filozófiák és ideológiák által befolyásolt korunkban. Isten megtapasztalásához nem csupán a tudás, nem csupán az elvont megismerés a lényeges, hanem sokkal inkább az a lehetőség, hogy személyes kapcsolatba kerüljünk Istennel, és valóságosan megtapasztaljuk Őt. Ez a tapasztalás aztán felelőssé tesz bennünket magunkkal és embertársainkkal szemben. A számtalan jelből, amit Isten s gítségünkre adott, a legfontosabb Jézus Krisztus, Pál apostol szavaival élve „a láthatatlan Isten képe”. Jézus lényében Isten szellemét tanulmányozhatjuk. Cselekedeteiben Isten hatalma tükröződik vissza. A legtömörebben Pál apostol fogalmazza meg a lényegét a római gyülekezetnek írt levelében:

„Mert ami megismerhető az Istenből, az nyilvánvaló előttünk... Ami ugyanis nem látható belőle: az Ő örök hatalma és istensége, az a világ teremtésétől fogva alkotásainak értelmes vizsgálata révén meglátható.”

(Róm 1, 19–20.)

Lehetséges, hogy a korábbi évszázadokban, amikor az ember előtt még nem tárult fel teljes dimenziójában az őt körülvevő világ, jobban lenyűgözte őt a természet, mint ma. Sok terület még elérhetetlen volt számára, akár a hegycsúcsok, vagy a légtér magasságai, vagy az óceánok mélységei. Az ipari forradalom kezdetéig könnyebb volt arra a felismerésre eljutnia, hogy minden mögött ott van a hatalmas Isten lelke.

Ám a mai istenfélő fiatalság hite sem lehet felszínesebb, mint a nagy szellemi, lelki elődeinké, vagy az ősatyáké. Dávid király csaknem 3000 évvel ezelőtti üzenete ma is példamutató:

„Ó, Urunk... az égen is megmutattad fenségedet!”
(Zsolt 8,2)

Minél többet tudunk a világról, annál áttekinthetlenebbnek tűnik. A kozmosz rádiusza a modern csillagászat szerint végtelen, vagy durva becslés szerint 5–15 milliárd fényévnyi kiterjedésű, s minden másodpercben tovább tágul. Olyan dimenzió ez, amely minden képzelőerőt meghalad. A világegyetemet számtalan nap, bolygó, hold és az anyagi részecskék sokfélesége alkotja, amelyeket galaxisok milliárdjai fognak össze. Olyan törvényszerűségek érvényesülnek, amelyekről a tudománynak a legmodernebb kutatási módszerek dacára is csak sejtései vannak, s amelyeket pusztán hipotézisként tud megfogalmazni. A mai ember már túl van a három nagy áttörésen, amely alapjaiban rengette meg a dogmatikus keresztény világképet. (A kopernikuszi világkép, Darwin evolúciós elmélete és Freud tudatalatti felfedezése.) Mi, unitáriusok a nagy kutató tudós Darwinnal vallhatjuk, hogy Isten létezésének nem lehet akadálya az, hogy mi nem tudjuk elképzelni az Ő fenségét és hatalmát.

Ellenkezőleg: „Az a tény, hogy lehetetlen bebizonyítani és felfogni, hogy a nagyszerű, minden mértéken felül csodálatos világmindenség éppúgy, mint az ember, a véletlen folytán jött létre, számomra a legfőbb érv, amely Isten létezése mellett szól.”

Még sok nagy tudós és kutató vallomását ismerjük, akik a természet nagyszerűségében úgy ismerték fel Istent, mint akitől mindez származik. A mai fiatalságban azonban az ördög tovább incselkedik.

Ha Isten ilyen tökéletesen elrendezett világot teremtett, miért tapasztalható ilyen szenvedés és zűrzavar?

Isten mindannyiunkat lelki tehetséggel áldott meg: hit, értelem, szabad akarat, lelkiismeret és szeretet. Ugyanakkor ránk van bízva a döntés a jó és a rossz, az igaz vagy a hamis között. De nagyon kell vigyáznunk, hogy az Istentől kapott lelki tehetségekkel jól sáfárkodjunk.

„Mert ti szabadságra hívtatok, atyámfiai; csak hogy a szabadság ürügy ne legyen a testnek, sőt szeretettel szolgáljatok egymásnak.”
(Gal 5,13.)

Ilyen egyszerű, és mégis nehéz az Isten szerint való élet. Kövessük őseink tiszta hitét, és bízzuk magunkat Isten kegyelmére!

Felhős Koppány

Búcsú az óévtől

December 28-án reggel 8 órakor találkoztunk az UNIK (Unitárius Ifjúsági Kör) tagjaival a Moszkva téri metró kijáratánál. A kirándulást Kovács Levente szervezte, mindannyiunk számára. Senki nem tudta azt, hogy hová megyünk és mit fogunk csinálni, ugyanis Levente az egész meglepetésnek szánta. Jó 3/4 órába telt, amíg összegyűltünk, és a magunkkal vitt felszerelések megérkeztek. Igencsak kedvünk kerekedett, amire elindulhattunk, ugyanis a várakozás ideje alatt megfagyott a kezünk-lábunk a dermesztő hidegben. Annak is örültünk, hogy lépni tudunk, ami által lassan-lassan újból felmelegedtünk.

Elindultunk tehát Hűvösvölgybe, ahol egy másik autóbusszal átszállva, folytattuk utunkat Máriaremete felé. Itt annyi időre azért megálltunk, hogy megnézhessük a máriaremetei kegytemplomot. Innen indultunk, hogy megnézhessük a máriaremetei kegytemplomot. Innen indultunk tovább a testet-lelket próbára tevő uticélunk felé: az Ördög-árokhoz. Kúszva, mászva, teljesen vizesen végül is csúszva-mászva felérkeztünk a hegytetőre. Miközben egy-két barlangot is megnéztünk, részben kissé megpihenhettünk, ami ahhoz volt jó, hogy már az eredeti uticélunk felé indulhassunk: a Kétyukú Barlanghoz.

Fél órán belül vizesen, átfázva és kiehelve érkeztünk fel a barlanghoz. Miután újabb kis pihenőt tartottunk, megnéztük a barlangokat. Itt „telepedtünk le”, és rözseágakat próbáltunk gyűjteni (ami nem volt kis feladat, hiszen 30 cm-es hó borította az erdőt, a környéket). Miután munkánk végül is valamelyest eredménnyel járt, felszereltük a tűzhelyet, elővettük a bográcsot, amelyben virslit főztünk. Mindannyian jóllaktunk

annyira, hogy a nyomunkba szegődött kóbor kutya is megelégedve csóválta a farkát, és hűségesen szegődött a nyomunkba az út hátralevő részén. Őt Bélának neveztük el.

Közben a bátrabbak, merészebbek egy 14 m-es „szakadékon” ereszkedhettek le – Miklósnak köszönhetően, aki ezt az egész izgalmas kirándulást megszervezte.

Délután 3 óra járt az idő, amire összecsomagoltunk, és elindultunk a hegyen lefelé. A „gatyaféken” való lecsúszás legalább olyan élményt jelentett, mint a fantasztikusan jó kötélerezkedés. Miután mindenki szerencsésen megérkezett a buszmegállóba, érzékeny búcsút vettünk a mindvégig mellettünk kitartó kísérőnkől, Bélától, és kissé fáradtan és elcsigázottan indultunk a legközelebbi cukrászdába.

Még aznap született meg az elhatározás, hogy a csoportunk felnőtt tagjai este indulnak Erdélybe, a Székelyföldre, az IRF (International Religious Fellowship) soron következő erdélyi konferenciájának a megszervezésére.

Engem arra kértek a nagyok, hogy írjak erről a közösen töltött napról. Én most arra kérem őket, osszák meg élményeiket a lap hasábjain az olvasókkal, hogy ők hogyan érezték magukat a szép Erdélyországban. Abban a reményben, hogy megteszik, még egyszer köszönöm a kellemes kirándulást, maradok szeretettel és várakozással:

Kászoni Zsuzsa
tanuló

1996. január 1. Csíkszereda

Hazafelé zötyögünk a Korona expresszen az IRF (International Religious Fellowship) konferenciájáról. Kovács Levente (Levi) a fejét támasztja, és kifelé bámul az ablakon. Tompa Katinka (Kata) csak néz és néz, időnként lecsukódnak a szemei. Tóth Bence (Bence) és Schmidt Dániel (Dani) bóbiskolnak, amikor is Szász Adrienne (Adri) megszólal:

Adri: – Emlékeztek még az indulásra? Hogy is volt?

Kata: – Mhm. Az úgy volt, hogy az Ifjúsági Kör kirándulása után elindultunk Erdélybe.

Adri: – De akkor még ti sem sejtettétek, hogy Danival együtt mi is veletek utazunk.

Dani: – Adrienne megkérdezte tőlem: Dani, jössz? – Igen. De hová?

Bence: – Brassóba. – Ott az első utunk arra a tere vezetett, ahol az 1989-es forradalom emlékműve, és az áldozatok sírjai állnak. Szomorú és elgondolkoztató volt látni a velünk egyidős fiatalok fényképeit a sírköveken. Ezt követően a Fekete-templomot néztük meg, ami onnan kapta a nevét, hogy az évszázadok folyamán többször is leégett, és emiatt a falai megpörkölődtek.

Kata: – A sétálóutcában véletlenül még Adrian Hawarts-szal, az IRF elnökével is összefutottunk.

Levi: – Ja, ott volt még az is, hogy kisbárányok és kántáló kisgyermekek között – akik régi román népszokás szerint virgáccsal vergetve kívántak nekünk minden jót az új esztendőre – tanítottuk meg Adrit vívni és billárdozni.

Adri: – Ott, abban a vendéglőben ettük azt a finomat is. Mit?

Levi és Bence, kórusban: – Micst!

Kata: – A brassói városnézés után Sepsiszentgyörgyön Gyerő Dávid, az IRF konferencia egyik fő szervezője várt.

Dani: – Esti programként megnéztük az épülő unitárius templomot, a közeli játszótéren hógolyócsatát vívtunk, majd egy rövid ismerkedés elő-szilveszterest tartottunk.

Levi: – Az előkészítő megbeszélésre másnap Homoródszentmártonban került sor. Ez lesz a nyári IRF konferencia színhelye is. A nemrégiben az Unitárius Egyház tulajdonába került, és azóta a gyönyörűen felújított és átalakított Dávid Ferenc Ifjúsági és Konferencia Központ ad otthont a rendezvénynek. A megállapodás szerint a konferencia július 20–27 között lesz. Témája a türelem és a tolerancia. A meghívott előadók magyar és román értelmiségiek. A már hagyománnyá vált második heti kirándulás a Székelyföldön lesz. Minél több résztvevőre számítanak Magyarországról is.

Kata: – Délután megnéztük a homoródszentmártoni unitárius templomot és temetőt, ahol két igen értékes szarkofágsír is található.

Adri: – Az estét Homoródmáson töltöttük, ahol megismerkedtünk a helyi ifjúsági csapattal, akiktől sok szép régi magyar népdalt tanultunk.

Dani: – Az óév utolsó napján templomba mentünk, ahol különösen tetszett az óévi búcsúztató meleg hangulata. Itt először a lelkes köszöntötte a gyülekezet tagjait, Isten áldását kérve az elkövetkező esztendőre. Majd a gyülekezet legidősebb férfitagja kívánt hasonlóakat a lelkipásztornak.

Kata: – Ezt követően nagyon finom ebédet ettünk Szabó

Laciéknál. A hamuban sült pogácsa egészen különleges volt.

Bence: – A visszafelé úton egy kicsit megpihentünk Vargyason, és benéztünk Sütő bácsiékhoz is, akinek a családja már az 1800-as évek elejétől festett bútorkészítéssel foglalkozik. Megtudtuk azt is, hogyan lehet természetes anyagokból festéket készíteni. Megmutatta a család régi bútorait is. Örömmel mesélt a legkisebb unokájáról, aki folytatja a családi hagyományt, és be-besegít a nagypapának.

Kata: – A szilveszter-est jó hangulatban telt. Többen közülünk igen jó barátságba kerültünk egymással. Ottani idő szerint 1 órakor együtt énekeltük a Himnuszt, és koccintottunk többek közt a konferencia sikerére is.

...

A visszaemlékezés, a sok nevetés közepette észre sem vettük, mennyire elszaladt az idő. A román határőr barátságos köszönetét szakította félbe a beszélgetésünket. Már csak néhány óra, és otthon leszünk!

Szász Adrienne

A homoródszentmártoni ifjúsági ház előtt.

Tudósítások, hírek

Egyházi Főtanács

Kolozsvár, 1996. január 18–19.

Ahogy az utak mellett álló mérföldkövek jelzik az utasoknak a mögöttünk hagyott távolságot és az utazás céljáig hátralévő messzeséget, ugyanezt jelentik az Egyház életében az Egyházi Főtanács esedékes tanácskozásai.

Az 1996. január 18–19-én Kolozsváron megtartott Főtanácsi Ülés különösen jelentős határkő, mivel az új Szervezeti Törvény hatálybalépéséig biztosította az egyház folyamatos működését és egységes képviselést ezekben a nehéz időkben. Nem célja és feladata a jelen beszámolóknak a Főtanácsi Ülés részletes ismertetése, kizárólag csak tájékoztatást kíván nyújtani híveinknek az anyaegyház nagyfontosságú eseményéről és kiemeli azokat a döntéseket, amelyek különös jelentőségükkel túlmutatnak a mindennapi élet átlagos tevékenységén.

Nagy elismeréssel kell kiemelni azt a gondos és körültekintő előkészítő munkát, amelyet a Főtanácsi Bizottság végzett, lehetővé téve a kétnapos ülés program szerinti lebonyolítását, és a kitűzött feladatoknak minden időzavar nélküli maradéktalan végrehajtását. Ennek természetesen feltétele volt a Főtanács jelenlevő több mint 60 tagjának aktív, építő, de szükség esetén kritikus részvétele, amely nélkül nem tölthette volna be az ülés a feladatát, és megelégedéssel lehetett megállapítani, hogy egy akaraton lévők értékelték az elmúlt időszakot, és jelölték ki a jövő útját.

Az ülés tárgysorozata 22 pontot tartalmazott.

Ennek keretében megtárgyalásra kerültek a beterjesztett jelentések, a zárszámadások, valamint az 1996. évi költségvetések.

Személyi kérdésekben is jelentős döntések születtek.

Megválasztásra került főjegyzőként dr. Szabó Árpád, míg a halálozás és lemondás miatt megüresedett főgondnoki pozíció ellátására dr. Szabó Pál kapott megbízást. A Főtanácsi Bizottság általános jelentése foglalta össze a tanácskozás egészét, és jóleső érzéssel állapíthatták meg a jelenlevők, hogy a nehézségek és súlyos körülmények ellenére az egyház él, új templomai emelkednek a magasba, és híveinek aktív részvételével bizakodva tekinthet a jövőbe.

Az ülésen a Magyarországi Unitárius Egyházat dr. Murvay Sámuel főgondnok és Mikó István főgondnokhelyettes képviselték.

Főgondnokunk üdvözlő beszédéből a következőkben idézett részlettel zárjuk a beszámolókat.

„Annak, hogy mi most országhatárral elválasztott, különálló egyház képviselőiben vagyunk itt, történelmi gyökerei messze nyúlnak. Tudjuk, Trianonban Magyarországot darabokra szaggatták. Ez egyházunkat is két különálló darabra törte. Ez vezetett a két egyházrész önállósulásához. Eleinte nehéz volt ebbe belenyugodni, még akkor is, ha ezt mindenki ideiglenesnek – átmenetinek – tekintette. A pillanatnyi kényszerhelyzetben mégis ez tűnt a legcélszerűbb megoldásnak. Végül is mi mást tehetnénk, minthogy tudomásul vesszük: a túlélésnek nemcsak szabályai, de ára is van. A kettéválás kezdeti nehézségei ellenére megnyugvással állapíthatjuk meg, hogy együvé tartozásunk tudata és ereje mindenekelőtt átragyog, a testvéri ragaszkodás melegét árasztva mindnyájunkra.”

Ezekkel a gondolatokkal kívánunk az anyaegyháznak, minden egyes előjárójának és hívének szilárd hitet és reménységet, hogy munkájukat a jövőben is Isten áldása kísérje.

Mikó István

Január 19-ikén az Országházban rendezett ünnepi ülésen dr. Göncz Árpád köztársasági elnök nyitotta meg a honfoglalás 1100. évfordulója alkalmából szervezett rendezvénysorozatot. Az ünnepségen részt vett Horn Gyula miniszterelnök, dr. Gál Zoltán, az Országgyűlés elnöke, Kosáry Domokos, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, és Magyar Bálint kultuszminiszter. Az ülésen és az azt követő operaházi díszbemutatón részt vett Bencze Márton püspök.

Az Egyházak Világtanácsa és a Keresztény Egység Titkársága harminc éve, a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsa tíz éve rendezi meg január elején az egységért való imádkozás hetét. A megnyitóra január 14-ikén került sor a Petőfi téri ortodox templomban. Az ökumenikus istentiszteleten Ladocsi Gáspár táborigazgató püspök, Hegedűs Lóránt református, Harmati Béla evangélikus, Bencze Márton unitárius püspök, Berki Feliz ortodox esperes-adminisztrátor, Hecker Frigyes metodista szuperintendens és Révész Árpád baptista elnök szolgált.

1996. január 1-jén a Nagy Ignác utcai templomunkban az új évet köszöntő istentisztelet után megtartották a hagyományos állófogadást. A püspöki pásztorlevelet Orbókné Szent-Iványi Ilona püspökhelyettes olvasta fel, majd köszöntő beszédet mondott Mikó István főgondnokhelyettes. A köszöntésre dr. Murvay Sámuel főgondnok és Bencze Márton püspök válaszolt. Az állófogadás egyik kedves színfoltjáról is beszámolhatunk: dr. László Gyula professzor dedikálta Arckép és kézírás c. könyvét, mely azoknak a rajzoknak és leveleknek a gyűjteménye, amikor a professzor évtizedeken át alkotott, majd megjelentetett.

Megjelent a svájci magyar nyelvű protestáns gyülekezetek értesítőjének, „A levél”-nek az 1995. évi utolsó száma. Folytatódnak a beszámolók a kárpátaljai utazásokról, a svájci gyülekezetek életéről, valamint az Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem novemberi közgyűléséről, amelyen egyházunk nevében részt vett ifj. Bencze Márton egyházi titkár is. Egy oldalon számolnak be az 1956-os forradalomra emlékező ökumenikus istentiszteletről, amelynek igehirdetői Tempfli József nagyváradi katolikus megyés püspök, és Tőkés László királyhágómelléki református püspök voltak. Zürich legnagyobb temploma, a Grossmünster, olyannyira megtelt ünneplő magyarokkal, hogy a később jövőknek már szinte nem tudtak helyet szorítani.

Pestszentlőrinc hatvan éves. Az egykori Szentlőrinc, Szentlőrinc puszta, majd Pestszentlőrinc lett település 1910-ben vált ki Kispestből, és 1936. január 4-ikén megyei jogú város lett. Az évforduló alkalmából január 4-ikén nagyszabású rendezvénysorozatra került sor. Felavatták a kerület új zászlaját, majd az önkormányzat ünnepélyes ülése következett, melyet műsorral egybekötött állófogadás követett. Ezen dr. Gál Zoltán, az Országgyűlés elnöke tartott beszédet. Egyházunkat Rázmány Csaba pestszentlőrinci lelkész képviselte.

1995. december 16-án a pestszentlőrinci unitárius templomban megjelent és egymásnak örök hűséget fogadott egy ifjú pár, név szerint Udvar András (25), medgyesi származású unitárius ifjú és Burka Krisztina (19) budapesti származású, r. kat. vallású hajadon, aki kinyilatkoztatta azt a szándékát, hogy a férje vallását kívánja felvenni.

Az ifjú pár Isten iránti hálája kinyilvánításaként, templomunk díszére a karácsonyi ünnepekre egy feldíszített karácsonyfát adományozott, mely alól az egyházközség áldozatából odahelyezett karácsonyi szeretetsomagokat Dörögdi Miklós érdekes bábművész Téalapónak felöltözve osztotta ki a megjelent unitárius és más vallású gyermekek között. Emellett művész afia egyházközségünk javára 3000 Ft-ot adományozott.

Mindháromjuknak hálás köszönetét mondunk, és életükre Isten áldását kérjük.

Könyvesboltunk ajánlataiból

Új Horizont Kiadó

László Gyula: Arckép és kézírás

Lőrincze Lajos:

Megnől az ember szíve

Gondolat Kiadó

Mészöly Dezső: Az igazi Villon

Ralph Dahrendorf:

A modern társadalmi konfliktus

D. Nagy Imre:

Gyurkovics mint olyan

Hász Erzsébet: Irodalomterápia I.

Páskándi Géza:

Esszék, előadások, levelek

Deák István: A törvényes forradalom

Hermann Imre:

A pszichoanalízis mint módszer

SZTÉLÉ Alapítvány

Szabó Antónia:

Szálljon házatokra egek harmatja

Blende Bt-Nova-Invest KFT

Munkácsy-trilógia (művészeti album)

Krucsay-oltár (művészeti album)

MEGHÍVÓ

Egyházunk millicentenáriumi rendezvénysorozatának megnyitója.

A Budapesti Unitárius Egyház-köztség február 17-én, szombaton du. 5 órai kezdettel „Vallás és művészet” címen nyitja meg ünnepsorozatunkat.

Műsor: *Gryllus Dániel* és *Gryllus Vilmos* „Hegyi beszéd” című zenés műve. Helye a Högyes E. utcai templom. Utána *Valovits László* kolozsvári festő és grafikusművész „Történelmi arcképcsarnok” című kiállításának a megnyitója a gyülekezeti teremben.

Az estet szeretetvendégség fejezi be. Mindenkit szeretettel hívunk és várunk.

Unitárius műsorok

Február 15. csütörtök
MTV I. 17.50

„Háromszéki unitárius
templomok”

Február 16. péntek
Kossuth rádió 14.30

„Egy az Isten” unitárius félóra

Halottaink

1996. január 10-én, türelemmel viselt súlyos betegség után, életének 77-ik, házasságának 47-ik, özvegységének 3-ik évében váratlanul elhunyt az Erdélyi Unitárius Egyház főgondnoka,

GÁLFALVI SÁNDOR.

Élete szüntelen küzdelem, népünk és egyházunk jogainak megvédése, és azok biztosítása volt.

Semmi sem volt neki drága, csak az, hogy a rábízott és vállalt feladatokat, a nemes hivatását elvégezze. A székelykeresztúri templomban volt felravatalozva.

Egész életét családjának, tanítványainak, az iskolának, a rászoruló csángó gyermekek felemelésének, unitárius egyházunknak szentelte.

Koporsója mellett a székelykeresztúri templomban *Báró József* esperes, *dr. Erdő János* püspök, a Teológiai Intézet nevében *dr. Szabó Árpád*, *dr. Molnár István*, a keresztúri egyházkör felügyelő gondnoka, valamint az egyetemes lelkész kör részéről *Szombatfalvi József* elnök búcsúztatták.

A sírnál beszédet mondtak: *Báró József* esperes, *Péterffy Miklós*, a székelykeresztúri gyermekotthon igazgatója, *Fekete János*, az Orbán Balázs Unitárius Gimnázium unitárius részlegének igazgatója, valamint a szülőfalú lelkésze, *Bíró József*.

Pihenése legyen csendes, emléke örökké áldott!

Rázmány Csaba

DR. SOPRONI SÁNDOR

A 345. sz. János Zsigmond cserkészcsapatunk kedves, csöndes és szerény, igen aktív tagja volt a 40-es években.

1926-ban született – 69 éves korában hunyt el, 1995. november 21-én.

Életútja az igazi tudósé volt. 1951-ben szerzett archeológusi diplomát, római szakon. Hamarosan megalapította a szentendrei múzeumot, majd annak igazgatója lett. Később – haláláig – a Magyar Nemzeti Múzeumban dolgozott, a végén mint a Régészeti Főosztály vezetője.

A 80-as években akadémiai doktortust és c. egyetemi tanári címet szerzett. Alelnöke volt a Magyar Régészeti Társulatnak. Post mortem kapta meg a Magyar Nemzeti Múzeum „Kossuth-emlékdíj”-át.

Áldott legyen az emléke!

Ny. Sz.

Módy Mihályné
sz. Kalmár Ibolya 82 éves

Szécsi Nándor

50 éves

Bándi János

88 éves

Réther Vilmos

90 éves

Palatka Lőrincné
sz. Benkő Julianna 94 éves

Isten adjon csendes pihenést eltávozott testvéreinknek az anyaföld ölében, lelküknek örök üdvösséget, a hátramaradott gyászolóknak pedig vigasztalást.

A karácsonyi számunkból a 345. sz. János Zsigmond cserkészcsapatunk 1995. évi adományai közül – sajnálatos adminisztrációs hiba miatt – kimaradt Varga Dénes 100 DEM adománya. Póllólag is köszönettel nyugtázzuk.

Albérleti szoba kiadó fiatal nő részére. Amennyiben mód van rá, a szülőkkel szeretnék beszélni.

Telefon: 137-3597

Lapzárta minden hónap 6-án van. A később beérkezett írásokkal szerkesztőségünk csak a következő hó lapzártáig tud foglalkozni. Kérjük ezt a beküldendő írásoknál figyelembe venni.

Laptulajdonos:
Magyarországi Unitárius Egyház

Főszerkesztő:
Bencze Franciska

Szerkesztőbizottság:
Gálffy Gábor, Kászoni József,
Muszka Ibolya, Nyitrai Levente

SZERKESZTŐSÉG CÍME:

V., Nagy Ignác utca 2-4. Budapest, 1055.

Telefon/fax: 111-2801

Terjeszti a Magyarországi Unitárius Egyház.

Előfizethető:

egyházi központunkban, a lelkészi irodákban,
vagy egyházi csekken, Unitárius Élet jelíggel.

Évi előfizetési díj: 600,- Ft.

Egyes szám ára 50,- Ft.

Megjelenik havonta.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Felelős kiadó:
Heltai Gáspár Kft.

Index: 25 842

Készült a **Cerberus Kft.** gondozásában
(Budapest V., Kálmán Imre u. 23.)

Tel.: 132-3511)

Felelős vezető: Schmidt Gábor

HU ISSN 0133-1272